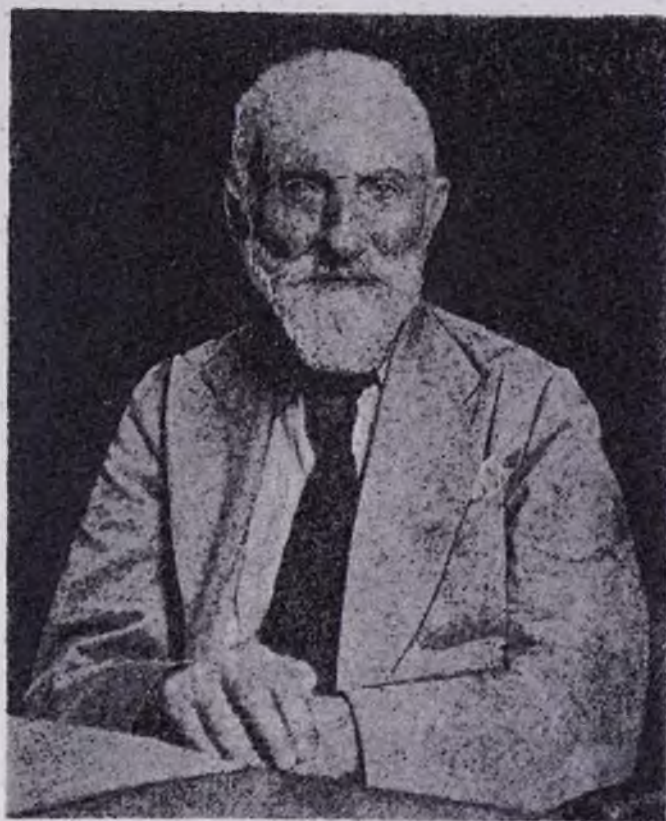

ԵՐԿԱՆԴ ՇԱՀԱԶԻԶ

խորը ծերության հասակում, երկար հիվանդությունից հետո, կնքեց իր մահկանանքուն հայապետ նրվանդ Հովակիմի Շահագիզը:

Դժվար է հակիրճ խոսքերով որոշել նրա տեղն ու դերը հայ իրականության մեջ. նա անդհա է եկել որպես մանկավարժ, պատմաբան, բանասեր և հասարակական գովաբան:

Շահագիզը ծավալել է դիտական խոշոր գործունեություն, նա հայ գիտական մտքի բազմափաստակ տյն մշակներից մեկն է հղել, որ աչքի է բնկել իր ինքնուրույնությամբ, խորաթափանց մարմով, կուտ տրամաբանությամբ, սկզբունքային համառությամբ, աշխատասիրությամբ և ընդհանրացումների մեծ կարողությամբ: Նրա կյանքը մշտական

երկար, շատ երկար տարիներ նրվանդ Շահագիզը անձնվիրաբար ծառայել է իր սրբելի ժողովրդին: Անկեղծ հայրենասերն իր ամբողջ գիտությունն ու եռանդն ի սպաս է դրել իր Հայրենիքի կուլտուրայի ու գիտության զարգացման վեհ գործին:

Շահագիզը մեծ սիրով ու եռանդով աշխատել է մանկավարժության ասպարեզում: Նա եղել է պահանջկուտ ու աշխույժ տեսուչ, սիրված ու հարգված ուսուցիչ և աչքի է ընկել իր հոգատար վերաբերմունքով դեպի աշակերտությունը:

տքնություն է եղել հանուն հայ գիտական մտքի հարստացման ու զարգացման: Մերոնազարդ գիտնականը երբեք զրիչը վար չի դրել, նվազաշատանքը նրան հասցրել է խոշորագույն գիտնականի աստիճանին:

Նրվանդ Շահագիզն իր բազմամյա ու անխոնջ գործունեությամբ հայ պատմաբանասիրական դրականության գանձարանը հարստացրել է բազմաթիվ մեծարժեք գործերով, որոնք կարևորագույն ներդրումներ են հայ հասարակական կյանքի ու կուլտուրայի ուսումնասիրության համար: Շահա-

դիզը գրել է ուսումնասիրություններ պատմության և ազգագրության հարցերի շուրջը: Այդ ուսումնասիրությունների շարքին են պատկանում նրա «Ենոթ-Նախիջևանը և Ենոթ-Նախիջևանցիք», «Պատմական ակնաբլուզներ», «Հայոց վանքերը և նրանց դերը հայոց կյանքում», «Հին Երևանը», «Վերհեղիա և չեղհեղանայ», «Աշտարակի պատմությունը» և այլ գործեր:

Շահազիզը անգնահատելի աշխատանք է կատարել, հատկապես, գրականագիտության բնագավառում: Խորապես գիտակցելով ու գնահատելով գրական փաստաթղթերի արժեքը, նա մեծ եռանդ է հանդես բերել այդ փաստաթղթերի հավաքման և ուսումնասիրության գործում: Շահազիզը վազմել է և Արշակունի, Մ. Նալբանդյանի, Ռ. Պատկան-Արսի, Ս. Շահազիզի հեղինակությունների հետ կապված փաստաթղթերի ժողովածուները, որոնց անվանել է «դիվաններ»՝ օժտելով դրանք արժեքավոր ծանոթագրություններով, Դիվաններում զետեղված նյութերը նպաստում են հիշյալ գրողների կյանքի ու գործունեության առավել փաստալից ու կոնկրետ պատկերացմանը: Տասնեկներորդ դարի հայ հասարակական կյանքի և կուլտուրայի պատմության տեսակետից ևս շատ հետաքրքիր նյութեր վառ դիվաններում: Հարկ է նկատել, որ դիվանները անսպառ ու բազմաբովանդակ նյութեր են տալիս թե՛ բանասերին և թե՛ պատմաբանին:

Երվանդ Շահազիզը բացառիկ սեր է ունեցել կենսագրական ժանրի նկատմամբ: գրել է Մ. Էմինի, Մ. Գոգոյանի, Գ. և Ս. Պատկանյանների կենսագրությունները, Գ. Սունդուկյանի կենսագրական նոթերը, Խ. Գալֆայանի կյանքը և և. Արովյանի, Մ. Նալբանդյանի, Ս. Շահազիզի լիակատար կենսագրությունները: Վերջին երեքը արժանի են բարձր գնահատության: Դրանք կատարյալ գոհարներ են: Բազմաթիվ են Սրվանդ Շահազիզի գիտական խոշոր գործերը:

Բացի վերոհիշյալներից, նա գրել է չափազանց մեծ թվով հոդվածներ, որոնք նվիրված են պատմագիտական, բանասիրական խնդիրներին: Նրա այդ հոդվածները լույս են տեսել հայ պարբերական մամուլում: Շահազիզի գրեթե բոլոր գործերն անգնահատելի գանձեր են հայ կուլտուրայի և պատմության

ներկա և ապագա ուսումնասիրողների համար:

Երվանդ Շահազիզը հայ գիտականների հին սերնդի երջանիկ ներկայացուցիչներից մեկն էր: Իր հետև թողնելով հայ գիտականների անցյալի անհրապույր ուղին, նա ինքնակոխ Սովետական լուսապայծառ դարաշրջանը, երբ հայ կուլտուրան ու գիտությունը աննախընթաց չափով զարգացան և ծաղկեցին:

Շահազիզն ապրեց դիտականի երջանկությունը, տեսնելով իր գիտական-հասարակական չափազանց բեղմնավոր գործունեության բարձր գնահատությունը և իր հարազատ ժողովրդի գուլգուրանքն ու հոգատարությունն իր վերաբերմամբ:

Բարձր գնահատելով Երվանդ Շահազիզի բազմամյա բեղմնավոր աշխատանքը հայ կուլտուրայի ու հասարակական գիտության բնագավառում, Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայի Գրականության ինստիտուտի գիտական խորհուրդը 1944 թվականին նրան տվեց գիտությունների դոկտորի գիտական աստիճան, առանց դիսերտացիայի պաշտպանության:

1946 թվին Հայաստանի կառավարությունը Ե. Շահազիզի ծննդյան 90 և գիտական-հասարակական գործունեության 65-ամյակի կապակցությամբ շնորհեց նրան գիտության վաստակավոր գործիչ պատվավոր կոչում:

Մեծանուն գիտականը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին մոտիկ կանգնած մտավորականներից էր և Նորին Ս. Օծուկյան Գեորգ Զ. Կաթողիկոսի մտերիմ բարեկամը: Ազգային-նկղեցական ժողովի կողմից նա ընտրվել էր Գեորգույն Հոգևոր խորհրդի անդամ, և նա պարտաճանաչությամբ կատարեց իրեն վստահված պատասխանատու պարտականությունը մինչև իր մահի՛ ընկնելը:

Ե. Շահազիզը «Էջմիածին» ամսագրի գործուն աշխատակցույ բանասերներից էր: Ամսագրի գրեթե բոլոր համարներում նա ունի 19-րդ դարի հայ հասարակական, գործիչների նվիրված ուսումնասիրություններ կամ հոդվածներ, որոնք բացառիկ արժեք ունեն հայոց պատմագիտության և գրականագիտության համար:

Երվանդ Հովակիմի Շահազիզի հիշատակը միշտ վառ կմնա մեր բոլորիս սրտերում: